

GEOGRAFISKA NOTISER

*MEDLEMSBLAD
FÖR GEOGRAFILÄRARNAS
RIKSFÖRENING*

N:r 2 1945
J U N I
ÅRGÅNG III

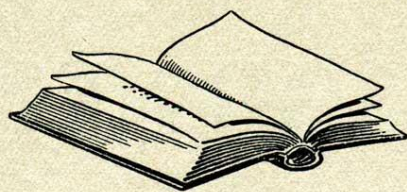
I N N E H Å L L :

A. Weinhausen: Undervisningen i geografi vid våra högre skolor höstterminen 1944.

J. Westin: Den geografiska institutionen vid våra skolor.

Dagsaktuell geografi:

S. D.: Förenta staternas gummiförsörjning under kriget.

EN
AVHANDLING
ELLER
UPPSATS

med gediget innehåll bör vara sakligt och sobert illustrerad. Ni får goda råd av erfarna fackmän hos

GENERALSTABENS
LITOGRAFISKA ANSTALT

Postfack, Stockholm 1

GEOGRAFISKA NOTISER

MEDLEMSBLAD FÖR GEOGRAFILÄRARNAS RIKSFÖRENING

Redaktion: H. NELSON (Redaktör och ansvarig utgivare), K. E. BERGSTEN, N. BJÖRSJÖ, GERD ENEQUIST, S. SWEDBERG, THEKLA THUNBERG, J. WESTIN.
Redaktionens adress: LUND.

Årgång III.

Juni 1945.

N:r 2.

UNDERVISNINGEN I GEOGRAFI VID VÅRA HÖGRE SKOLOR HÖSTTERMINEN 1944.

Föreliggande undersökning baseras på material i första hand från kanslierna vid universitet och högskolor.¹ Här har insamlats uppgifter om avlagda examina, i vilka ämnet geografi ingår. Det betyg som erhållits, och den ämneskombination, i vilken examen avlagts, har antecknats. I skolöverstyrelsen har provårsbetygen sedan 1905 genomgått. För dem, som gått provår i geografi, har antecknats betyg på samtliga serier i geografi, betyg över undervisningsskicklighet och över fallenhet för lärarkallet, så ock vilka ämnen i övrigt ingår i provåret. Uppgifter om dispens från provår eller behörighet har likaså insamlats i skolöverstyrelsen. I många fall har värdefulla upplysningar kunnat hämtas från lärarmatrikeln 1934, läroverkslärarnas riksförbunds årsböcker och extralärarmatriklar av olika årgångar. De olika uppgifterna har sammanställts och ett kortregister över landets samtliga geografilärare med akademisk examen upprättats.

Undersökningen hänför sig till höstterminen 1944. I skolöverstyrelsen har i skolkatalogerna undersökts, hur många geografielektioner de i detta ämne undervisande lärarna hade på gymnasiet och i realskolan, i kommunal mellanskola eller i kommunal flickskola. Undervisningen i klass 4⁴ och 5⁵ har därvid jämförts med gymnasieundervisning. Har ordinarie eller e.o. lärare åtnjutit tjänstledighet och av vederbörande skolkatalog tydligt framgått vilken extralärare, som uppehållit den

¹ En betydande del av materialet har insamlats av lektor J. G. Westin, som välvilligt ställt det till författarens förfogande.

tjänstlediges undervisning, har lektionerna upptagits under ordinarie eller e.o. lärare. På så sätt har en rent tillfällig förändring ej tillåtits öva inflytande på undersökningens resultat.

Önskvärt hade varit, om ett kortregister, liknande det för de akademiska lärarna, hade kunnat utarbetas även över dem, som utexaminerats från de högre lärarinneseminarierna och ha geografi i sin examen. Då detta ej med lätthet kunnat göras, har tabellerna vad beträffar den av ämneslärarinnor uppehållna geografiundervisningen ej kunnat ges önskad detaljrikedom. Att de i geografi utnämnda ämneslärarinnorna har seminariekompetens i ämnet har ansetts självklart, men huruvida så är fallet med i geografi ej utnämnda men i ämnet undervisande ordinarie eller e.o. samt med alla extra ämneslärarinnor har ej kunnat avgöras. Att alla dessa har kompetens i geografi har emellertid förutsatts i tabellerna och den av sådana uppehållna undervisningen inräknats i summan av lektioner med kompetenta lärare. Denna summa är alltså tilltagen i överkant, och då i fortsättningen förekommer siffror inom parentes, innebär dessa, att vid deras beräkning kol. 2 och 3 under »ämneslärarinna» i stället förts till summa lektioner med inkompetenta lärare.

Som sig bör uppehålls geografiundervisningen vid provårsläroverkens och övriga större läroverks gymnasier i huvudsak av kompetenta lärarkrafter. Vid provårsläroverkens gymnasier undervisar sålunda ingen inkompetent lärare i geografi och vid övriga större läroverk uppehålls endast 1,8 % (2,1 %) av lektionerna av inkompetenta lärare. Studerar man emellertid geografiundervisningen vid samma läroverks realskolor, blir resultatet närmast nedslående. Lika väl som kompetensen vid provårsläroverkens gymnasier är 100-procentig, bör den vara det vid deras realskolor. Det kan ej vara riktigt, att 12,1 % (14,1 %) av de lektioner, som här står provkandidaten i geografi till buds, skall uppehållas av inkompetenta lärare. Likaså borde övriga större läroverk med litet god vilja säkerligen ha kunnat ordna undervisningen i realskolan bättre än som nu är fallet. 13,3 % (17,9 %) av lektionerna ha här inkompetenta lärare. Även vid de mindre läroverken uppehålls geografiundervisningen tillfredsställande i gymnasierna (ingen inkompetens). Inom samma läroverks realskolor är den emellertid mindre tillfredsställande, 15,3 % (18,4 %) inkompetens.

Vid realskolorna uppvisar de stora, medelstora och små ganska olika antal inkompetenta lärare. Medan de stora realskolorna ha 10,7 % (10,7 %) av geografilektionerna med inkompetenta lärare, har de medelstora 18,0 % (37,7 %) och de små 11,5 % (23,9 %). Även vid de

kommunala mellanskolorna blir siffrorna bättre vid de stora skolorna än vid de små, 3,2 % (15,8 %) respektive 11,2 % (16,1 %) inkompetens. Påfallande är, att stora realskolor och stora kommunala mellanskolor ha en geografiundervisning, som är överlägsen läroverkens realskolor och att övriga realskolor och kommunala mellanskolor endast i ringa grad är dem underlägsna. Detta hänger säkerligen samman med den gamla uppfattningen, att skolan måste ha en biologilärare, och då detta ämne inom dessa skolformer oftast kombineras med geografi, får geografien här en bättre ställning än man i allmänhet föreställer sig. Detta hindrar dock ej, att inkompetensen särskilt vid de medelstora realskolorna måste betraktas som alltför stor.

Vad beträffar balansen mellan ämneskombinationer med geografi kan tabellerna säkerligen ge en del tankeställare. Av de geografielektioner, som vid landets samtliga gymnasier uppehålls av kompetenta lektorer, uppehålls nästan exakt hälften av sådana utnämnda i historia och geografi och den andra hälften av sådana utnämnda i geografi och biologi. Härvid föreligger emellertid en stor skillnad mellan provårsläroverk och andra läroverk. Vid de förra dominerar kombinationen historia, geografi, vid de senare kombinationen geografi, biologi. Kastar man i stället en blick på adjunktstjänsterna, kan balansen mellan kombinationen historia, geografi och geografi, biologi anses väl avvägd endast vid provårsläroverken. Nästan överallt annars dominerar geografi, biologi. Vid realskolor är kombinationen historia, geografi praktiskt taget obefintlig. Den ersättes här i stället delvis av treämneskombinationen modersmål, historia, geografi. Vid alla skolformer är kombinationen geografi, matematik, fysik underrepresenterad. Av allt att döma är ämneskombinationernas fördelning i huvudsak desamma vid ämneslärarinnetjänsterna.

Vid provårsläroverken och övriga läroverks gymnasier undervisar ämneslärarinnor endast i ringa omfattning. Deras andel i undervisningen blir i regel större ju mindre skolan blir. Vid de medelstora realskolorna är den t.ex. 24,4 % och vid de mindre 41,3 %. De kommunala flickskolornas geografiundervisning domineras helt av ämneslärarinnor. De har här 88,2 % av alla geografielektioner.

Tabellerna talar sitt tydliga språk. Ytterligare kommentarer och många praktiska förslag skulle kunna göras med ledning av dem och insamlat material. Detta bör dock anstå och ske i ett annat sammanhang

ALLAN WEINHAGEN.

Förklaringar till tabellerna 1—11.

Kompetens.

1. Akad. betyg, provår, utnämnd i geografi.
2. » » , » , icke utnämnd i geografi.
3. » » , disp., utnämnd i geografi.
4. » » , » , icke utnämnd i geografi.
5. » » , provår, icke ord. eller e.o.¹
6. » » , icke provår, icke ord. eller e.o.¹
7. Kompetens från högre lärarinneseminarium.
8. Ingen kompetens, ord. eller e.o. lärare, undervisar i geografi.
9. » » , icke ord. eller e.o. lärare, undervisar i geografi.

Kolumnerna 1—5 under lärare med akad. ex. betyder:

1. Utnämnd i (för extralärare ämnen i ämbetsex.) hi, ge.
2. » » (» » » » » ») ge, b.
3. » » (» » » » » ») mo, hi, ge.
4. » » (» » » » » ») ge, ma, fy.
5. » » kombination utan ge.

Kolumnerna 1—3 under ämneslärarinna betyder:

1. Utnämnd i komb. med ge.
2. Icke utnämnd i komb. med ge. } Gäller såväl ord. som e.o.
3. Icke ordinarie.

¹ »Eller e.o.» bortfaller i tabellerna över de kommunala mellanskolorna.

Tab. 3. Undervisningen i geografi uppehålls med antal timmar vid de stora (över 30 veckotimmar geogr.) läroverkens gymnasier av

Kompetens	Antal tim.					Lektor					Adjunkt					E. o. adjunkt					E. adjunkt eller timlärare					Ämneslärarinna				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3		
1	460,5	58	101,5								72 ¹	121 ²	54 ³	16 ⁴		12	21	5												
2	30,5										4 ⁵	12,5	12 ⁶																	
3	2																													
4	67												2 ⁷																	
5	21,5																				14,5	44	5,5	3						
6	23,5																				12,5	9								
7																										21,5	8	2		
Summa lektioner m. komp. lärare	605	58	101,5								76	133,5	68	16		12	21	7			14,5	56,5	14,5	3		21,5	2			
8	3,5																													
9	7,5																													
Summa lektioner med in-komp. lärare	11																													
Summa lektioner m. komp. och inkomp. lärare	616	58	101,5								76	133,5	68	16		2	12	21	7		14,5	56,5	14,5	3		7,5	21,5	2		

¹ Därav 3 adj. m. 8 veckotimmar utn. i ge, hi, ty.

² » 1 » » 3 » i ge, b, ke.

³ » 1 » » 4 » i ge, mo, ty.

⁴ » 1 » » 2 » i ge, mat, hi.

⁵ Utn. i kr, hi.

⁶ Därav 1 adj. m. 2 veckotimmar utn. i mo, ty, 1 adj. m. 4 veckotimmar utn. i mo, l och 1 adj. m. 2 veckotimmar utn. i mo, hi, ty.

⁷ Utn. i mo, hi, ty.

⁸ Därav 1 ämneslärarinna m. 2 veckotimmar med adj. komp.

⁹ Möjligen kompetent.

Tab. 5. Undervisningen i geografi uppehålls med antal timmar vid de små (under 30 veckotimmar geogr.) läroverkens gymnastier av

Kompetens	Antal tim.		Lektor					Adjunkt					E. o. adjunkt					E. adjunkt eller timlärare					Ämneslärarinna		
	1	2	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	1	2	3		
1	86	16,5		23,5					4	7	16			9,5	9,5										
2	7,5																								
3	15	7,5																							
4	4	4						9	1	6															
5	2																								
6	11																								
7	9,5																							9,5	
Summa lektioner m. komp. lärare	135	20,5	31					9	10	7	16			9,5	9,5										9,5
8																									
9																									
Summa lektioner m. inkomp. lärare																									
Summa lektioner m. komp. o. inkomp. lärare	135	20,5	31					9	10	7	16			9,5	9,5										9,5

¹ Därav 1 adj. m. 4 veckotim. utn. i ge, hi, ty och 1 adj. m. 5 veckotim. utn. i ge, ty.

Tab. 6. Undervisningen i geografi uppehålls med antal timmar vid de små (under 30 veckotimmar geogr.) läroverkens realskolor av

Kompetens	Antal tim.		Lektor						Adjunkt						E. o. adjunkt						E. adjunkt eller timlärare						Ämneslärarinna					
	1	2	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3							
1	70	8																														
2																																
3	14																															
4																																
5	18																															
6	18																															
7	46																															
Summa lektioner m. komp. lärare.....	166	8	6					4	8	20	10		16	12												6						
8	10											4																				
9	20																										6					
Summa lektioner m. in-komp. lärare	30																										6					
Summa lektioner m. komp. o. in-komp. lärare	196	8	6					4	8	20	10	4	16	12												6	14					
																											20					
																											20					
																											40					
																											6					

¹ Därav 1 adj. m. 4 veckotim. utn. i ge, b, ke.

² » 1 » » 4 » » i ge, hi, ty.

Tab. 7. Undervisningen i geografi uppehålles med antal timmar vid de stora (med över 30 veckotim. geogr.) realskolorna av

Kompetens	Antal tim.		Adjunkt							E. o. adjunkt					E. adjunkt eller timlärare					Ämneslärarinna		
	1	2	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	
1	84	68																				
2	25,5	4 ²																				
3	8	8				6			6													
4																						
5	6																					
6	10																					
7																						
Summa lektioner m. komp. lärare...	133,5	80	22	6					6	3,5				4	4	8						
8	14						4						10									
9	2																					2
Summa lektioner m. inkomp. lärare	16													4								2
Summa lektioner m. komp. o. in-komp. lärare	149,5	80	22	6	4				6	3,5	10			4	4	8	2					

¹ Därav 1 adj. m. 10 veckotim. utn. i mo, ge, ty.

² Utn. i b, ke.

Tab. 8. Undervisningen i geografi uppehålls med antal timmar vid de medelstora (med 18—30 veckotim. geogr.) realskolorna av

Kompetens	Antal tim.	Adjunkt					E. o. adjunkt					E. adjunkt eller timlärare					Ämneslärarinna			
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	
1	191	6 ¹	64 ²	66	23		18	14												
2	14	6 ³		8																
3	26		3 ⁴	23 ⁵																
4																				
5	24										6	14	4							
6	66										12	30	24							
7	136															26 ⁶	42	68		
Summa lektioner m. komp. lärare	457	12	67	97	23		18	14			18	44	28			26	42	68		
8	32									24 ⁷										
9	68																			68 ⁸
Summa lektioner m. inkomp. lärare ...	100									24										68
Summa lektioner m. komp. o. inkomp. lärare	557	12	67	97	23	24	18	14	8	18	14	44	28	68	26	42	68			

¹ Adj. utn. i kr, ge.

² Därav 2 adj. med 11 veckotim. utn. i ge, b, ke.

³ Utn. i kr, hi.

⁴ Utn. i ge, b, mat.

⁵ Därav 1 adj. med 9 veckotim. utn. i mo, ge.

⁶ Därav 1 ämneslärarinna med 2 veckotimmar med adj. komp.

⁷ Osäkerhet vad betr. 4 timmar.

⁸ Därav 2 e. adj. med 8 veckotim. med DHS.

Tab. 10. Undervisningen i geografi uppehålls med antal timmar vid de stora (över 30 veckotimmar geogr.) kommunala mellanskolorna av

Kompetens	Antal tim.	Ord. ämneslärare m. akad. ex.					E. o. ämneslärare m. akad. ex.					E. ämneslärare eller timl. m. akad. ex.					Ämneslärarinna					
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3			
1	80																					
2	26	46	12		2																	
3	10	10 ¹	16 ²						8	12												
4			10																			
5	12														12							
6	56																					
7																						
Summa lektioner m. komp. lärare	184	56	38	2					8	12					12					32	12	12
8	6						6															
9																						
Summa lektioner m. inkomp. lärare	6						6															
Summa lektioner m. komp. och inkomp. lärare	190	56	38	2	6				8	12					12					32	12	12

¹ Utn. i gc, b, ke.

² Därav 1 ämneslärare utn. i kr, mo.

Tab. 11. Undervisningen i geografi uppehålls med antal timmar vid de små (under 18 veckotimmar geogr.) kommunala mellanskolorna av

Kompetens	Antal tim.		Ord. ämneslärare m. akad. ex.					E. o. ämneslärare m. akad. ex.					E. ämneslärare eller timl. m. akad. ex.					Ämneslärarinna		
			1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3
	190,5	10 ¹	142,5 ²	22 ³	8	6	16 ⁴	16 ⁴	8	7	8	2	23,5	50,5	10	166	12	20		
1	190,5	10 ¹	142,5 ²	22 ³	8	6	16 ⁴													
2	14		60 ⁶	14	2															
3	80	4 ⁵																		
4	8																			
5	10																			
6	85,5																			
7	198																			
Summa lektioner m. komp. lärare	586	14	202,5	44	8		34					23,5	52,5	10						
8	26					24														
9	48																		48	
Summa lektioner m. inkomp. lärare	74					24						2							48	
Summa lektioner m. komp. och in-komp. lärare	660	14	202,5	44	8	24	34					2	23,5	52,5	10				48	

¹ Därav 1 ämnesl. m. 6 veckotim. utn. i ge, hi, mat och 1 ämnesl. m. 4 veckotim. utn. i ge, hi, eng.

² » 2 » » 9 » » i ge, b, ke » 2 » » 20 » » i ge, b, mat.

³ » 1 » » 4 » » i ty, eng, ge.

⁴ » 1 » » 8 » » i ge, b, ke.

⁵ Utn. i kr, hi, ge.

⁶ Därav 2 ämnesl. m. 20 veckotim. utn. i ge, b, ke.

⁷ Utn. i kr, b.

Tab. 12. Undervisningen i geografi uppehålles med antal timmar vid de kommunala flickskolorna av

Kompetens	vid flickskola med över 30 veckotimmar geogr.			vid flickskola med 18—30 veckotimmar geogr.			vid flickskola med under 18 veckotimmar geogr.							
	Antal tim.	Ämnes- lära­rinna		Antal tim.	Ämnes- lära­rinna		Antal tim.	Ämnes- lära­rinna						
		Ord. eller e.o. ämnes- lära­re m. akad. ex.	Extra äm- neslära- re m. akad. ex.		ord.	e. o.		e.	ord.	e. o.	e.			
Akad. betyg i ge.	14	10	4	28	10	18	4	4	4	4	4			
Akad. betyg i ge. + pr. .	32	4	28	22	8	14		2	2	6	4			
Ämneslära­rinna	433		4	184		6	154	18	12	266	2	216	22	28
Akademiker utan komp.	4			6						2				
Summa	483	14	36	240	18	38	154	18	12	278	6	216	22	28

DEN GEOGRAFISKA INSTITUTIONEN VID VÅRA SKOLOR.

I maj 1943 beslöt arbetsutskottet i Geografilärarnas Riksförening göra en undersökning av de geografiska institutionerna vid våra skolor. I Geografiska notiser 1943: 2 infördes därför ett upprop »Till huvudlärare i geografi» med anhållan om svar på 19 där framställda frågor om den geografiska institutionen vid allmänna läroverk, realskolor, kommunala mellan- och flickskolor, högre folkskolor, folkshögskolor och privatskolor. Av rikets 260 allmänna läroverk, realskolor samt kommunala mellan- och flickskolor ha endast 18 icke besvarat uppropet (tab. 1), huvudsakligen mindre skolor, som sannolikt sakna geografisk institution och äro dåligt utrustade med geografiskt undervisningsmateriel. För en del skolor hänför sig uppgifterna till maj 1943, för andra åter till januari 1944 eller mars 1945.

Vid materialets behandling ha skolorna uppdelats på grupper efter antalet veckotimmar i geografi. Dessa måste självfallet vara avgörande för frågan, hur mycket utrymme en geografisk institution kan få. Tab. 1. visar, att endast 68 skolor ha en sådan. 31 ha en institution gemensam med andra ämnen, medan 143 sakna. Till den förstnämnda gruppen höra läroverken, storstädernas realskolor och kommunala mellanskolor samt Stockholms flickskolor. Ännu sakna 12 läroverk geografisk institution. För 9 av dem uppges emellertid, att den skall inrättas i samband med beslutat nybygge. Gemensam institution med andra ämnen, t.ex. med biologi och fysik (12 vardera), är mycket vanlig. I några fall är den gemensam för biologi, fysik, kemi och geografi. En del realskolor och kommunala mellanskolor ha sådana institutioner. Omkring $\frac{2}{3}$ av dessa skolor och de kommunala flickskolorna ha emellertid ingen institution alls.

Maximibelastningen på en lärosal kan som bekant nu ej överstiga 42 timmar och blir enligt skolutredningens förslag mindre. Undersökningen visar, att endast 75 % av utrymmet utnyttjas vid de större läroverken. Även om rektorerna toge större hänsyn till geografi vid schemats uppgörande, skulle lärosalen dock stå tom omkr. 6 veckotimmar. Ett sjuttiootal skolor skulle behöva 2 lärosalar, men endast fem ha.

Behovet av ritrum är mycket stort i geografiundervisningen, inte minst för läraren själv. Det är beklagligt, att endast 14 skolor ha ritrum. Det saknas t.o.m. vid 6 provårsläroverk.

Skolor med geografisk institution sakna endast i två fall kartrum.

Tab. 1. Skolor med och utan geografisk institution. Antalet skolor med geografisal, gemensamt rit- och kartrum samt kartrum (eller materialrum).

Skolor	Med geogr. institution					Institution gemensam med andra ämnen		Utan geogr. institution		Samtliga skolor	I tabellen redovisade skolor
	Skolor	Två salar	En sal	Rit- o. kartr.	Kartrum	skolor	kartr.	skolor	kartr.		
Provårsläroverk	11	3	8	5	6	—	—	—	—	11	11
Större läroverk	33	1	32	7	26	—	—	8	4	41	41
Mindre läroverk	8	1	7	2	5	1	—	4	3	14 ¹	13
Storstädernas realskolor	3	—	3	—	3	—	—	1	1	4 ²	4
Större realskolor	2	—	2	—	1	8	4	18	15	28	28
Mindre realskolor	—	—	—	—	—	6	3	32	26	42 ³	38
Storstädernas kom. mellanskolor	4	—	4	1	3	—	—	—	—	4 ⁴	4
Mindre kom. mell.-skolor	—	—	—	—	—	14	9	51	37	72 ⁵	65
Sthlms kom. flickskolor	6	—	6	—	6	—	—	—	—	6	6
Större kom. flickskolor	—	—	—	—	—	—	—	6	5	7 ⁶	6
Medelstora kom. flickskolor	1	—	1	—	1	—	—	9	7	11 ⁷	10
Mindre kom. flickskolor	—	—	—	—	—	2	1	14	13	20 ⁸	16

Provårsläroverk, övriga större läroverk och större kommunala flickskolor (inb. Stockholms⁹) samtorstädernas realskolor och kommunala mellanskolor = minst 30 veckotimmar i geografi.

Mindre läroverk, större realskolor och medelstora kommunala flickskolor = 18—29 veckotimmar.

Mindre realskolor samt mindre kommunala mellan- och flickskolor = 8—17 veckotimmar.

Sämre ställt är det vid skolor, som ha gemensam institution för två eller flera ämnen. Endast omkr. hälften av dem har kartrum. Mindre kommunala mellanskolor ha ofta inget alls. Där kartrum saknas, ställas kartorna in i skrubbar eller hängas upp i korridorer.

Tabell 2 ger en framställning av geografiskt undervisningsmateriel

¹ Uppgifter från Ludvika saknas. Enl. årsboken skall geogr. inst. finnas.

² De nystartade skolorna i Enskede och Ängby ingå ej. Enl. ritningarna ska dessa skolor få en lärosal samt ett rit- och kartrum.

³ Saknas uppgifter från Arboga, Leksand, Norrtälje och Svedala.

⁴ Därtill komma mindre avdelningar i Alvik och Enskede, båda i Sthlm.

⁵ Uppgifter ha ej insänts för följande 7 delvis nyligen ombildade högre folkskolor: Båstad, Flen, Gislaved, Gnesta, Råneå, Älmhult och Överkalix.

⁶ Saknas uppgift från Karlstads kommunala flickskola.

⁷ » » » Kjellbergska » »

⁸ » » » Gävle, Hudiksvall, Södertälje, Varberg.

⁹ Två kommunala flickskolor i Sthlm ha resp. 26, 28 veckotimmar.

Tab. 2. *Geografiskt undervisningsmateriel vid läroverken, realskolorna samt kommunala mellan- och flickskolorna.*

Skolor	Med geogr. institution							Institution gemensam med andra ämnen							Utan geogr. institution						
	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
Provårsläroverk	120	11	11	9	5	11	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Större läroverk	100	33	33	17	7	30	26	—	—	—	—	—	—	—	70	8	8	5	3	7	3
Mindre läroverk	80	8	8	6	1	8	7	?	1	1	—	—	—	—	70	4	4	3	2	4	2
Storstädernas realskolor	70	3	3	2	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	130	1	1	—	—	1	—
Större realskolor	50	2	2	—	—	2	2	60	8	8	5	2	7	4	50	18	18	6	2	16	12
Mindre realskolor	—	—	—	—	—	—	—	60	6	6	2	—	6	5	40	32	29	10	2	28	10
Storstädernas kom. mellanskolor	95	4	4	3	2	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mindre kom. mellanskolor	—	—	—	—	—	—	—	30	14	14	5	—	11	7	30	49	49	14	3	45	12
Sthlms kom. flickskolor	110	6	6	4	1	5	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Större kom. flickskolor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	6	6	2	—	6	2
Medelstora kom. flickskolor	95	1	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	60	9	9	1	—	9	2
Mindre kom. flickskolor	—	—	—	—	—	—	—	50	2	2	—	—	2	2	50	14	14	5	2	14	7

1. Antal väggkartor i medeltal för varje skola.
2. » skolor, där jordglob finns
3. » » , » skioptikonapparat »
4. » » , » filmapparat »
5. » » , » filmarkiv »
6. » » , » mineralsamling »
7. » » , » råvarusamling »

vid läroverken, realskolorna samt kommunala mellan- och flickskolorna. Med hänsyn till antalet måste kartbeståndet (1) i stort anses vara tillfredsställande. Något rikligare kunde det vara vid en del mindre realskolor och mindre kommunala mellanskolor. Även kvalitativt synes av insända uppgifter att döma kartbeståndet vara relativt gott. De flesta kartorna äro gjorda efter freden 1919. En jordglob (2) finns vid alla skolor, ja stundom flera. På 5 skolor när ha alla skioptikonapparat (3), i några fall gemensamt med folkskolan. 100 skolor anges ha filmapparat (4). I några fall synes förväxling ha gjorts med Aviso 2. Detsamma gäller om en del uppgifter om antalet filmer, som man förväxlat med filmband. Filmapparaten är ofta gemensam för skolans alla ämnen, och i en del fall förvaras den i folkskolans materialrum. Större filmarkiv (5) äro sällsynta. Vanligen omfatta de endast några geografiska filmer. Flertalet skolor ha egna mineralsamlingar i geografi.

¹ Gemensamt filmarkiv för de kommunala flickskolorna i Sthlm.

En del ha dessutom tillgång till den kemiska institutionens. Sämre ställt är det med råvarusamlingar, som finnas vid endast 118 skolor. De saknas ännu vid åtskilliga stora läroverk och äro sällsynta vid kommunala flickskolor. I några fall äro de gemensamma för geografi och biologi. I insända uppgifter anges samlingen vanligen vara ofullständig, obetydlig, nyligen anskaffad. Självständiga geografiska bibliotek saknas i allmänhet. Den geografiska litteraturen ingår antingen i referensbiblioteket eller också i lärjungebiblioteket.

Jag har ej funnit lämpligt att nu bearbeta de mycket ofullständiga uppgifter, som inkommit från högre folkskolor, folkhögskolor och privata läroverk. De tarva en mera fullständig komplettering.

Slutligen några ord om undersökningens resultat beträffande läxfriheten.

I realskolan är det mycket vanligt, att varje klass har en läxfri timme. Förekommer ingen läxfrihet, gäller detta huvudsakligen 1⁴ samt 5⁵ 4⁴. Kommunala mellanskolor ha en mera beskuren läxfrihet, vanligen inskränkt till 2⁴ och 3⁴. Vid kommunala flickskolor förekommer oftast ingen läxfrihet alls. På gymnasiet äro de läxfria timmarnas antal och fördelning rätt olika. Vanligast är 1 timme läxfri i R I⁴, 1/2 timme i R II⁴ och ingen på det differentierade gymnasiet. I en hel del skolor saknar hela gymnasiet läxfria timmar. Måndagsläsning förekommer i mycket ringa utsträckning i geografi.

JOSEF WESTIN.

FÖRENTA STATERNAS GUMMIFÖRSÖRJNING UNDER KRIGET.

Förenta Staternas enorma kautschukförbrukning under normala tider har under kriget utomordentligt starkt beskurits. Den var 1944 144.000 ton mot 775.000 ton under 1941. Samtidigt ha förråden av kautschuk minskat från 533.000 ton vid slutet av 1941 till 93.000 ton vid senaste årsskiftet. När nettoimporten 1944 blott uppgick till 98.000 ton, förstår man, att det är hög tid att förbindelserna med Insulinde återupprättas. Konstgummit duger icke oblandat för så viktiga ändamål som exempelvis flygplanens landningshjul, utan en väsentlig portion naturgummi måste tillsättas.

S. D.

»EN FÖRSTKLASSIG KARTBOK»

Helge Nelson och Karl D. P. Rosén

SKOLATLAS

För folkskolan och realskolan. 2:a uppl. 28 sidor.
Godkänd av Statens läroboksnämnd. Inb. kr 2: 40.
Netto för skolor och lärare kr. 2: 10 inkl. skatt.
(Norstedt.)

»De båda högt kompetenta utgivarnas namn borga för denna nya skolatlas' förträfflighet. — Klar form, med tydlig terrängbeteckning men utan överlastning av namn. — Alla kartorna äro synnerligen vackra och tydliga. Närmast avsedd för folkskolan kan denna atlas också *med fördel användas vid läroverken.*»

Vsbg i Pedag. Tidskrift.

KARTBOK FÖR FOLKSKOLANS LÄGRE KLASSER

14 sidor. Godkänd av Statens läroboksnämnd.
Netto för skolor och lärare 30 öre (ej i bokhandeln, Norstedt).

»— förtjänar att få den största spridning. Det har länge varit ett önskemål att få en sådan i ett någorlunda hanterligt format och till ett skapligt pris. Båda delarna återfinnas här. Kartboken är ett tunt häfte i vanlig skolboksstorlek, starkt och bra inbunden. Professor Nelsons stora intresse för den praktiska geografiundervisningen borgar för att innehållet är förstklassigt. Färgerna äro klara och vackra, namnen rediga och lättlästa och uppställningen överskådlig. — Alltsammans alldeles utmärkt, och den lilla praktiska kartboken kan varmt förordas.»

E. H. i Social-Demokraten.

SVENSKA BOKFÖRLAGET

FURUSKOGS VÄRLDSKARTA

Fysisk karta i van der Grintens projektion.
Skala 1: 20 000 000, format 215 × 170 cm.
Uppf. på väv med stavar kr. 52:—
(+ skatt)

P. A. NORSTEDT & SÖNER
Skolavdelningen STOCKHOLM